ક્રમાંક : મઉમશબ/સંશોધન/2025/2961-36
ગુજરાત માધ્યમિક અને
ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ,
સેક્ટર-10બી, જૂના સચિવાલય પાસે,
ગાંધીનગર. તા. 04-10-2025

પ્રતિ,
જિલ્લા શિક્ષણાધિકારીશ્રી (તમામ),
ગુજરાત રાજ્ય.

વિષય : ધોરણ-11 અને 12 સામાન્ય પ્રવાહના વિષયમાળખામાં યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણના વિષયનો વૈકલ્પિક વિષય તરીકે સમાવેશ કરવા બાબત.

સંદર્ભ : (1) શિક્ષણ વિભાગનો તા. 30-08-2025નો પત્રક્રમાંક : ED/MIS/e-file/3/2025/4613/CHH

(2) તા. 22/09/2025ના રોજ મળેલ શૈક્ષણિક સમિતિના ઠરાવ ક્રમાંક : 19/2025

ઉપરોક્ત વિષય અને સંદર્ભ અન્વયે જણાવવાનું કે યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણ વિષયને ધોરણ-11-12 (સામાન્ય પ્રવાહ)માં વૈકલ્પિક વિષય તરીકે વિષયમાળખામાં સમાવેશ કરવા અંગે તા. 17-07-2025ના રોજ મળેલ શૈક્ષણિક સમિતિમાં થયેલ નિર્ણય અન્વયે બૉર્ડના તા. 13-08-2025ના પત્રથી ધોરણ-11-12 (સામાન્ય પ્રવાહ)ના વિષયમાળખામાં જૂથ-4માં યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણનો વૈકલ્પિક વિષય તરીકે સમાવેશ કરવા અંગે સરકારશ્રીની મંજૂરી મેળવવા શિક્ષણ વિભાગમાં દરખાસ્ત કરવામાં આવેલ હતી. જે અન્વયે ધોરણ-11-12 સામાન્ય પ્રવાહના વિષયમાળખામાં જૂથ-4માં ચિત્રકલા/સંગીત/કમ્પ્યૂટર અધ્યયન/વૉકેશનલ વિષયના અથવામાં યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણનો વિષય સમાવેશ કરવા માટે શિક્ષણ વિભાગના તા. 30-08-2025ના સંદર્ભ-(1) દર્શિત પત્રથી સરકારશ્રીની મંજૂરી આપવામાં આવેલ છે.

તા. 22-09-2025ના રોજ મળેલ શૈક્ષણિક સમિતિના ઠરાવ ક્રમાંક : 19/2025થી રાજ્યની ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓ (સામાન્ય પ્રવાહ)માં શૈક્ષણિક વર્ષ-2026-27થી ક્રમશઃ ધોરણ-11 (સામાન્ય પ્રવાહ)માં અને શૈક્ષણિક વર્ષ-2027-28થી ધોરણ-12 (સામાન્ય પ્રવાહ)ના વિષયમાળખામાં જૂથ-4માં ચિત્રકલા/સંગીત/કમ્પ્યૂટર અધ્યયન/વૉકેશનલ વિષયના અથવામાં યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણના વિષયનો સમાવેશ કરવા અંગેની બાબતની અમલવારી કરવાનો સર્વાનુમતે નિર્ણય કરવામાં આવેલ છે. જે અન્વયે શૈક્ષણિક વર્ષ-2026-27થી ક્રમશઃ ધોરણ-11 સામાન્ય પ્રવાહ અને શૈક્ષણિક વર્ષ-2027-28થી ધોરણ-12 સામાન્ય પ્રવાહમાં અમલી બનનાર નવું વિષયમાળખું આ સાથે સામેલ છે. ઉક્ત વિગતો આપના તાબા હેઠળની તમામ ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓ (સામાન્ય પ્રવાહ)ને જાણ તેમજ અમલ સારુ મોકલી આપશો.

સંયુક્ત નિયામક
ગુજરાત માધ્યમિક અને
ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ,
ગાંધીનગર

બિડાણ : ધોરણ-11 અને 12 સામાન્ય પ્રવાહનું નવું વિષયમાળખું

નકલ સવિનય રવાના :

– માનનીય અધ્યક્ષશ્રી, ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર
– માનનીય નિયામકશ્રી, શાળાઓની કચેરી, વિદ્યા સમીક્ષા કેન્દ્ર, સેક્ટર-19, ગાંધીનગર.

"જે બાળક દુઃખી ને એકલું જીવે છે તે જ ખરા અર્થમાં મૂંઝવતું બાળક છે. તેમને પ્રેમ, હૂંફ, પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન પૂરું પાડીએ."
– કાકાસાહેબ કાલેલકર

Scanned with CamScanner

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

ધોરણ-11 અને 12 સામાન્ય પ્રવાહનું વિષયમાળખું

જૂથ-1 : નીચેના પૈકી કોઈપણ એક ભાષા પસંદ કરવાની રહેશે.

વિષયનો ઇન્ડેક્ષ નંબર	વિષયનું નામ	કુલ ગુણ	ઉત્તીર્ણ થવા માટે ઓછામાં ઓછા ગુણ
006	અંગ્રેજી (અંગ્રેજી માધ્યમ માટે)	100	33
013	અંગ્રેજી (અંગ્રેજી માધ્યમ સિવાયના માટે)	100	33

જૂથ-2 : નીચેના પૈકી કોઈ એક વિષય પસંદ કરવાનો રહેશે.

વિષયનો ઇન્ડેક્ષ નંબર	વિષયનું નામ	કુલ ગુણ	ઉત્તીર્ણ થવા માટે ઓછામાં ઓછા ગુણ
001	ગુજરાતી (જૂથ-1 માં 013 પસંદ કરનાર માટે)	100	33
002	હિન્દી (જૂથ-1માં 013 પસંદ કરનાર માટે)	100	33
003	મરાઠી (જૂથ-1માં 013 પસંદ કરનાર માટે)	100	33
004	ઉર્દૂ (જૂથ-1માં 013 પસંદ કરનાર માટે)	100	33
005	સિંધી (જૂથ-1માં 013 પસંદ કરનાર માટે)	100	33
007	તમિલ (જૂથ-1માં 013 પસંદ કરનાર માટે)	100	33
008	ગુજરાતી (જૂથ-1માં 006 પસંદ કરનાર માટે)	100	33
009	હિન્દી (જૂથ-1માં 006 પસંદ કરનાર માટે)	100	33
010	ઉડિયા (જૂથ-1માં 013 પસંદ કરનાર માટે)	100	33

જૂથ-3 : નીચેના પૈકી કોઈપણ બે વિષયો પસંદ કરવાના રહેશે.

વિષયનો ઇન્ડેક્ષ નંબર	વિષયનું નામ	સૈદ્ધાંતિક	
		કુલ ગુણ	ઉત્તીર્ણ થવા માટે ઓછામાં ઓછા ગુણ
046	વાણિજ્ય વ્યવસ્થા	100	33
129 130 131 132	સંસ્કૃત અથવા ફારસી અથવા અરબી અથવા પ્રાકૃત	100	33
141	મનોવિજ્ઞાન	100	33
154	નામાનાં મૂળતત્ત્વો	100	33
009	હિન્દી (02 પસંદ ન કરનાર માટે) / (જૂથ-2માં 09 પસંદ ન કરેલ હોય તેના માટે)	100	33
111	સહકાર પંચાયત	100	33

"બાળક એ કાંઈ વાસણ નથી કે જેને ભરી કાઢીએ. એ એક જ્યોત છે, તેને પ્રગટાવવાની છે."
— આઈન્સ્ટાઈન

Scanned with CamScanner

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

જૂથ-4 : નીચેના પૈકી કોઈપણ ત્રણ વિષયો પસંદ કરવાના રહેશે.

વિષયનો ઈન્ડેક્ષ નંબર	વિષયનું નામ	સૈદ્ધાંતિક		પ્રાયોગિક	
		કુલ ગુણ	ઉત્તીર્ણ થવા માટે ગુણ	કુલ ગુણ	ઉત્તીર્ણ થવા માટે ગુણ
022	અર્થશાસ્ત્ર	100	33	–	–
135	આંકડાશાસ્ત્ર	100	33	–	–
139	સમાજશાસ્ત્ર	100	33	–	–
023	રાજ્યશાસ્ત્ર	100	33	–	–
029	ઈતિહાસ	100	33	–	–
148	ભૂગોળ	100	33	–	–
136	તત્ત્વજ્ઞાન	100	33	–	–
137	ચિત્રકામ સૈદ્ધાંતિક	30	10	–	–
138	ચિત્રકામ પ્રાયોગિક	–	–	70	23
	અથવા				
146	સંગીત સૈદ્ધાંતિક	40	13	–	–
147	સંગીત પ્રાયોગિક	–	–	60	20
	અથવા				
331	કમ્પ્યૂટર અધ્યયન	100	33	–	–
332	કમ્પ્યૂટર અધ્યયન (પ્રાયોગિક)	–	–	50	17
	અથવા				
-	વૉકેશનલ શિક્ષણનો વિષય	30	10	50	17
	અથવા				
-	યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણ (સૈદ્ધાંતિક)	40	13	-	-
-	યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણ (પ્રાયોગિક)	-	-	60	20
337	S.P. & C.C.	100	33	–	–

"બાળકોને પોતાની આંતરિક શક્તિઓ પ્રમાણે વ્યક્તિત્વ હોય છે, જેનો સ્વીકાર કરી તેમનું સન્માન કરીએ."
– યશવંત કડીકર

Scanned with CamScanner

સૂચનાઓ :

(1) જે વિદ્યાર્થીઓએ ધોરણ 11/12માં યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણ વિષય પસંદ ન કરેલ હોય તેવા તમામ વિદ્યાર્થીઓએ માત્ર પ્રાયોગિક કાર્ય કરવાનું રહેશે અને ધોરણ-12ને અંતે લેવાનાર જાહેર પરીક્ષા માટે આવેદનપત્રમાં આચાર્યે યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણનું પ્રાયોગિક કાર્ય વિદ્યાર્થીએ સંતોષકારક રીતે પૂર્ણ કર્યું છે, તે મતલબનું પ્રમાણપત્ર આપવાનું રહેશે.

(2) હાલમાં સૂચવેલા ઉદ્યોગો પૈકી ગમે તે એક ઉદ્યોગ ધોરણ-11માં લેવાનો રહેશે. જેની પરીક્ષા શાળાએ લઈ પ્રમાણિત કરવાની રહેશે.

(3) પ્રાયોગિક પાસું ધરાવતા 137/138 ચિત્રકામ, 146/147 સંગીત, 331/332 કમ્પ્યૂટર અધ્યયન, યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણ તેમજ વૉકેશનલ શિક્ષણના વિષય પૈકી કોઈપણ એક જ વિષય પસંદ કરી શકશે.

(4) વૉકેશનલ શિક્ષણના વિષયની સૈદ્ધાંતિક પરીક્ષાનું પ્રશ્નપત્ર 30 ગુણનું રહેશે તેમજ પ્રાયોગિક પરીક્ષાના 50 ગુણ અને આંતરિક મૂલ્યાંકનના 20 ગુણ રહેશે.

(5) પ્રાયોગિક પાસું ધરાવતા વિષયો પૈકી કમ્પ્યૂટર ઍજ્યુકેશન વિષયની 50 ગુણની પરીક્ષા શાળા કક્ષાએ લેવાની રહેશે. જેના ગુણ બોર્ડના ગુણપત્રકમાં દર્શાવવામાં આવશે પરંતુ ટકાવારીમાં ધ્યાને લેવાશે નહીં.

'બાળકોના બેલી', ગુજરાતના બાળકેળવણીકાર ગિજુભાઈ બધેકા

વેદકાળથી ભારતીય જ્ઞાનપ્રણાલીના સંવાહકો, ઋષિતુલ્ય 'કેળવણીના કસબીઓ' ચાણક્ય, આર્યભટ્ટ, મહર્ષિ ચરક, ડૉ. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન્, ગાંધીજી, રવીન્દ્રનાથ ટાગોર, સ્વામી વિવેકાનંદ, સાવિત્રીબાઈ ફૂલે, જ્યોતિબા ફૂલે, દયાનંદ સરસ્વતી, શ્રી અરવિંદ ઘોષ, નાનાભાઈ ભટ્ટ અને ગિજુભાઈ બધેકા જેવા મહાપુરુષો સદીમાં એકાદ વખત જ પાકે છે. ગુજરાતના જાણીતા બાળકેળવણીકાર, શિક્ષણ અને બાળસાહિત્યનાં 200 પુસ્તકોના સર્જક, રણજિતરામ સુવર્ણચંદ્રક વિજેતા, પ્રારંભિક પ્રાથમિક શિક્ષણના શિલ્પી, વ્યવસાયે વકીલ છતાં શિક્ષણ અને સાહિત્યનો જીવ, શ્રી દક્ષિણામૂર્તિ સંસ્થાના સ્થાપક, ગુજરાતમાં 'મૂછાળી મા' તરીકે પ્રસિદ્ધ અને 'બાળકોના બેલી' - ગિજુભાઈ બધેકાની જન્મજયંતી 15 નવેમ્બર, 1886 તથા પુણ્યતિથિ 23 જૂન, 1939 – આ બંને દિવસે તેમને શાળામાં અચૂક યાદ કરી તેમનાં જીવનને, કાર્યોને, પ્રદાનને તેમજ તેમના દ્વારા અપાયેલ શિક્ષણની પદ્ધતિઓથી બાળકો તથા શિક્ષકોને માહિતગાર કરવા જોઈએ.

શિક્ષણના આ મહાન ઘડવૈયાનો જન્મ અમરેલી (સૌરાષ્ટ્ર) જિલ્લાના ચિત્તળ ગામે થયો હતો. કાશીબા અને ભગવાનજીના સંતાન ગિજુભાઈનું બાળપણનું નામ ગિરિજાશંકર હતું. તેમણે વલભીપુર અને ભાવનગરમાં શાળાકીય શિક્ષણ લીધું હતું. વ્યવસાયે વકીલાતની પ્રારંભિક કારકિર્દીમાં વઢવાણ કેમ્પમાં ડિસ્ટ્રિક્ટ હાઈકોર્ટમાં પ્લીડર હતા પરંતુ જીવ શિક્ષણનો હતો તેથી પુત્રજન્મ પછી બાળઉછેર અને શિક્ષણમાં રસ વધતો ગયો. 1920માં શ્રી દક્ષિણામૂર્તિ વિદ્યાર્થીભવનમાં બાલમંદિરની સ્થાપના કરી, આચાર્ય બન્યા. મૉન્ટેસરી શિક્ષણની શરૂઆત કરવામાં મહત્ત્વની ભૂમિકા ભજવી. નાનાં-નાનાં ભૂલકાંઓ, અબુધ, ભોળા અને સંવેદનશીલ બાળકો માટે જીવનભર, રાત-દિવસ તેમણે પુરુષાર્થ કર્યો. બાળકોની સુરક્ષા, બાળકોનું સ્વાસ્થ્ય, બાળકોનું સ્વમાન, બાળકોનું શિક્ષણ - એ જ તેમનું આજીવન રાત-દિવસ-રટણ રહ્યું. નિરાધાર બાળકોનું રક્ષણ કર્યું. બાળકોનું સ્વમાન અને શિક્ષણને જ એક માત્ર ધ્યેય ગણીને ગુજરાતને વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓની ભેટ ધરી.

ગિજુભાઈએ શિક્ષણનાં પુસ્તકો સાથે સાથે બાળ સાહિત્યમાં કવિતા, વાર્તા, નાટક વગેરે પુસ્તકોનું સર્જન કર્યું. સર્જનાત્મક-રચનાત્મક-પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા કેળવણીના સંસ્કાર આપી બાળકોનો 'સર્વગ્રાહી વિકાસ' કરવો એ આપણને ગિજુભાઈએ સમજાવ્યું – શીખવાડ્યું છે. તેમનું 'દિવાસ્વપ્ન' પુસ્તક દરેક શિક્ષકે વાંચવું જોઈએ. 'વાર્તાનું શાસ્ત્ર', 'મા-બાપ થવું આકરું છે', 'મૉન્ટેસરી પદ્ધતિ', 'આ તે શી માથાફોડ ?', 'શિક્ષક હો તો...', 'ઇસપનાં પાત્રો', 'જંગલસમ્રાટ ટારઝન', બાળસાહિત્ય માળાનાં 25 પુસ્તકો, કિશોર સાહિત્યનાં 6 પુસ્તકો એમ કુલ 200 જેટલાં પુસ્તકોનું સર્જન કેળવણીના પ્રયોગો દ્વારા કર્યું છે. તેમણે 'બાલદેવો ભવઃ'નું સૂત્ર આપ્યું હતું. ગિજુભાઈ બધેકાનું આવું યોગદાન ચિરસ્મરણીય રહો. તેમને કોટિ કોટિ વંદન...

(સંકલન)

"આજનાં બાળકો ઇન્ટરનેટ, ડિજિટલ એ.આઈ.ની તક્નિકીના યુગમાં વધુ બુદ્ધિશાળી, ગ્રહણશક્તિ સાથે કલ્પનાશક્તિવાળા, સર્જનાત્મક અને તેજસ્વી બનતા જાય છે ત્યારે એમને વધુ સમજીએ." – પ્રિ. 'રાજરત્ન'

Scanned with CamScanner